

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЮ ОУН

В історії визвольного руху 1940 – 1950-х рр. одним із найменш досліджених питань залишається організаційно-територіальний поділ Організації українських націоналістів (ОУН), зокрема поділ мережі підпілля на Поділлі. Практично у кожному дослідженні, присвяченому ОУН та Українській повстанській армії (УПА), згадано організаційний поділ територій, проте не завжди точно та об'єктивно. Складність висвітлення цього питання зумовлюється особливостями підпільної діяльності українських націоналістів, а також недостатньою кількістю джерельної бази. Відтворення територіального поділу ОУН на різних етапах національно-визвольної боротьби доволі складний процес, але з'ясування цього питання сприятиме належному і глибинному дослідженню діяльності структур ОУН і УПА та їх керівництва, висвітленню історії того чи іншого регіону, а також виправленню наявних помилок, що закріпилися в українській історіографії.

Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити одну з найважливіших сторінок – організацію територіальних одиниць підпілля.

Основною метою статті є розкриття організаційно-територіального поділу ОУН Подільського краю (ПК). Хронологічними рамками визначено період від створення ПК у кінці 1944 р. до фактичної ліквідації організованої мережі підпілля краю у 1951 – 1952 рр.

Джерельну базу цієї розвідки становлять матеріали українського підпілля, архівні документи радянського режиму та протоколи допитів заарештованих учасників боротьби, що походять із Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ), Архіву управління Служби безпеки України у Тернопільській області (АУСБУ ТО) та Державного архіву Тернопільської області (ДАТО). Частина з них уперше вводиться у науковий обіг та публікується.

На сьогодні проблема територіального поділу ОУН Подільського краю не знайшла належного висвітлення у працях істориків і залишається однією з найменш досліджених у діяльності підпілля. Зазвичай питання територіального розмежування ОУН подається у контексті висвітлення діяльності відділів УПА. У присвячених третій военній окрузі УПА “Лисоня” збірниках документів та матеріалів, виданих видавництвом “Літопис УПА”, подано адміністративний поділ ОУН, який існував упродовж кількох років, проте основна увага акцентується на військовому устрої території. Тим не менш, тактичні відтинки (ТВ) УПА у 1945 – 1947 рр. співвідносилися із округами ОУН, а межі краю, відповідно, були означені¹. Проблематику організаційно-територіального поділу ОУН Подільського краю частково порушували у своїх працях історики Є. Штендера², В. Сергійчук³, О. Вовк⁴, О. Паргір⁵, Ю. Польова⁶, Н. Мизак⁷, В. Горбатюк⁸, І. Марчук⁹, П. Содоль¹⁰ та ін. Проте

ці дані є фрагментарні та неповні, оскільки зазначені дослідники висвітлювали адміністративно-територіальний устрій підпілля у загальних рисах. Окремого дослідження, присвяченого організаційному поділу території Подільського краю ОУН, немає.

Рішення Проводу ОУН вказували, що у зв'язку зі складними умовами діяльності підпілля на повністю підконтрольних радянському режимові територіях центральної і східної України, поширення українського визвольного руху на ці терени із ходом структурної реорганізації мережі ОУН у кінці 1944 р. делегувалося прирубіжним розвинутим організаційно-територіальним одиницям ОУН. Такими в організації виступали Північно-західні українські землі (ПЗУЗ) та Західні українські землі (ЗУЗ), на основі яких, відповідно, було створено Північно-східний та Подільський край¹¹.

Край ЗУЗ був найбільш структурно розвиненим в ОУН. У складі цього краю у другій половині 1943 р. діяли Дрогобицька, Львівська, Перемишська, Станіславська, Тернопільська, Холмська, Чернівецька та Закарпатська (за структурним поділом ОУН на Закарпатті малі формувати край, але через брак кадрів входила до ЗУЗ як область) області ОУН. Прирубіжну Тернопільську область ОУН у складі ЗУЗ сформували у 1940 р. внаслідок перебудови мережі підпілля відповідно до адміністративно-територіального поділу Української радянської соціалістичної республіки (УРСР)¹². До кожної області входили округи, які ОУН почала створювати з середини 1930-х рр. під час існування II Речі Посполитої. Слід зазначити, що перед Тернопільською та Чортківською округами ОУН від початку створення у 1930-х рр. ставили завдання поширювати свою роботу на території Кам'янець-Подільської (тепер Хмельницької) області УРСР. Насамперед це стосувалося збору розвідчих даних, охоплення організаційною діяльністю прибулих українців – працівників радянської влади, інтелігенції і студентів та розбудови мережі підпілля¹³. До округ, згідно з поділом Польської держави, входили повіти. Мережа ОУН Тернопільської області станом на 1943 р., пристосована до німецького адміністративно-територіального устрою, складалася з трьох округ – Бережанської, Тернопільської та Чортківської¹⁴. Кожна округа включала у себе чотири-п'ять повітів. Повіт охоплював своєю діяльністю три-чотири райони. Район поділявся на три-чотири підрайони. Підрайон складався з чотирьох-п'яти сіл, де діяли станиці ОУН, які у свою чергу в селах могли ділитися на звена¹⁵. Станом на другу половину 1944 р. до Бережанської округи ОУН входило 5 повітів: Бережанський, Рогатинський, Підгаєцький, Зборівський та Перемишлянський; у Тернопільську – 4 повіти: Тернопільський, Теребовлянський, Скалатський, Копичинецький; Чортківський, Бучацький, Заліщицький та Борщівський повіти входили до складу Чортківської округи¹⁶.

Орієнтовно, такий організаційно-територіальний поділ ОУН на Тернопіллі існував до реорганізації мережі підпілля, що відбулася у кінці 1944 – початку 1945 рр. Тоді на базі Тернопільської області ОУН було створено Подільський край¹⁷. Через значні кадрові втрати та надмірну кількість керівних ланок ОУН виникла потреба змінити організаційний устрій територій та структуру керівництва. Рішення щодо реорганізації краю ЗУЗ було прийняте, ймовірно, в листопаді 1944 р. Проводом ОУН. У результаті переформатування відбулися зміни у поділах країв і областей. Області ОУН як організаційно-територіальні одиниці ліквідовувались. Окружні проводи підпорядковувалися напряму крайовому, що дозволило централізувати

роботу ОУН. Повіти ОУН також ліквідовувались, а замість них впроваджувалися надрайони ОУН, які охоплювали більше число районів, зокрема останні почали відповідати офіційному радянському адміністративному поділу. Райони поділялися на кущі, які об'єднували найнижчі адміністративно-територіальні одиниці ОУН – станиці. У зв'язку з цією реорганізацією структури зменшилася необхідність у керівних кадрах ОУН, що тим самим дозволило підсилити слабші проводи та поширити організаційну діяльність на нові, неохоплені ОУН території¹⁸.

До Подільського краю приєднано території колишнього краю “Осередніх і східноукраїнських земель” (ОіСУЗ): Вінницьку та Кам'янець-Подільську області ОУН, які сформували Кам'янець-Подільську округу¹⁹. Із встановленням радянської адміністрації у 1944 р. на ОіСУЗ організаційна мережа ОУН, як така, перестала існувати, а значна частина підпільних кадрів перейшла на працю в ОУН ЗУЗ або ж на еміграцію. На східноукраїнських землях залишилися окремо діючі підпільні групи або ж одиничні законспіровані члени ОУН²⁰.

На початку 1945 р. у с. Настасів Тернопільського району Подільський крайовий провідник ОУН Іван Шанайда (“Данило”, “Нестор”, “Петро”, “Степанівський”, “Степанович”, “Ярослав”) провів нараду, яка тривала кілька днів, з окружними провідниками новосформованого краю. Серед присутніх був колишній обласний провідник ОУН Кам'янець-Подільщини Зенон Голуб'як (“Борис”, “Корж”), якого, ймовірно, на цьому засіданні призначили окружним провідником²¹. Наприкінці 1944 р. Кам'янець-Подільська область ОУН складалася з п'яти округ²², на базі яких на початку 1945 р. розпочали створювати надрайони. Проте через значні кадрові втрати провід ПК здійснив реорганізацію Кам'янець-Подільської округи, відповідно до якої, мабуть, було створено чотири надрайони: Дунаївський, Кам'янець-Подільський, Проскурівський та Вінницький. Зокрема, останній надрайон розбудовували на території колишньої Вінницької області ОУН²³. У квітні 1945 р. члени Проводу ОУН Роман Шухевич (“Білий”, “Дзвін”, “Лозовський”, “Чернець”, “Чупринка” та ін.) та Василь Кук (“Василь Коваль”, “Ле”, “Леміш”, “Медвідь” та ін.) у с. Криве Козівського району зустрічалися з крайовим провідником Іваном Шанайдою, який ознайомив їх із проблематикою Краю, зокрема з умовами організаційної праці у Кам'янець-Подільщині²⁴. Із лютого 1945 р. до Тернопільської округи також увійшли північні райони, які були об'єднані у Кременецький надрайон та райони колишнього Збаразького повіту, які відтепер відносилися до Скалатського надрайону²⁵. Отож, навесні 1945 р. Подільський край складався з чотирьох округ ОУН: Бережанської, Тернопільської, Чортківської та Кам'янець-Подільської²⁶.

Слід зазначити, що окремими територіальними одиницями поділу ОУН були міста. Так, згідно з інструкцією про працю військової розвідки від 12 лютого 1944 р., окружне місто (Тернопіль, Чортків та ін.) в організаційному поділі виступали як окремі повіти, повітові міста (Теребовля, Бучач, Заліщики і ін.) – на рівні з районом. Інші містечка в повіті (Микулинці, Козова, Товсте й ін.) входили до складу районів на рівні зі станицями²⁷. Як співвідносилися обласні міста та райцентри з територіальними одиницями ОУН у ПК на сьогодні не встановлено, хоч ланки підпілля упродовж другої половини 1940-х рр. діяли у містах.

На другу половину весни, ймовірно у травні 1945 р., із Подільського краю до Львівського були передані Рогатинський і Перемишлянський повіти та Поморянський район ОУН зі Зборівського повіту²⁸. Приблизно у цьому ж місяці у ПК

було проведено ще одну реорганізацію, за якою було розформовано Бережанську округу та створено Чортківсько-Бережанську. До новосформованої округи входили Чортківський, Терехівський, Бучацький та Бережанський надрайони. Останній складався із колишніх Бережанського та Підгаєцького повітів. Райони Зборівського повіту увійшли до складу Тернопільського надрайону²⁹. Анна Мудар (“Могила”, “Мотря”) зазначає, що у березні 1945 р. надійшов наказ про реорганізацію території Бережанщини. Повіти ліквідовувались, а створювався надрайон, який охопив чотири райони – Бережанський, Золотниківський, Козівський і Підгаєцький³⁰.

Таким чином, з літа 1945 р. до Подільського краю ОУН входило три округи. До Тернопільської округи ОУН входило 17 районів, які об’єднувалися у три надрайони – Кременецький (райони: Вишнівець, Великі Дедеркали, Кременець, Ланівці, Почаїв, Шумськ), Тернопільський (райони: Великі Бірки, Великий Глибочок, Залізці, Зборів, Козлів, Микулинці) та Скалатський (райони: Гримайлів, Збараж, Нове Село, Підволочиськ, Скалат)³¹.

До Чортківсько-Бережанської округи увійшов 21 район. Їх об’єднали у чотири надрайони: Чортків (райони: Борщів, Заліщики, Мельниця-Подільська, Скала-Подільська, Товсте, Чортків), Терехівля (райони: Білобожниця, Буданів, Гусятин, Копичинці, Пробіжна, Струсів, Терехівля), Бучач (райони: Бучач, Золотий Потік, Коропець, Монастириськ) та Бережани (райони: Бережани, Золотники, Козова, Підгайці)³².

У Кам’янець-Подільській окрузі від поділу на надрайони, райони і нижчі територіальні одиниці поділу ОУН, ймовірно, відмовилися. Так, у листі від 29 жовтня 1945 р. до провідника Кам’янець-Подільської округи Григорія Левчука (“Гомін”, “Жван”, “Чугор”) Василь Бей (“Вадим”, “Василенко”, “Іртиш”, “Євшан”, “Молдаван”, “Олень”, “Плай”, “Улас”, “Шагай” та ін.) ставив завдання закріпитися на Східноукраїнських землях (СУЗ) двома-трьома малими групами, які повинні “основно пізнати терен, вrostи у нього, пізнати середовище та виділити з нього співзвучний нам елемент, працюючи над ним...”. Також В. Бей вказував, що притримуватися у Кам’янець-Подільській окрузі поділу території на організаційні одиниці – надрайони і зв’язувати цим поділом у роботі членів підпілля є непрактично, враховуючи складність умов ведення підпільної діяльності³³. Групи, які діяли на території Кам’янець-Подільщини й на СУЗ та підпорядковувалися Подільському краю, за свідченнями Василя Бея, при повному розгортанні організаційної роботи можуть вважатися надрайонними проводами ОУН³⁴. Приміром, Проскурівському надрайонному провідникові Івану Щикульському (“Рубач”, “Чародій”) станом на 1946 р. підпорядковувалися “Левко” – надрайонний референт пропаганди, Юрій Сенів (“Костенко”) – військовий референт надрайону та п’ять бойовиків. Їхня база знаходилася у Гримайлівському районі Тернопільської області, а діяли вони у Сатанівському районі Кам’янець-Подільщини, хоч за Проскурівським надрайоном закріплювалися північні райони (Волочиськ, Проскурів, Чорний Острів) Кам’янець-Подільської округи³⁵. На зламі 1948 – 1949 рр. чисельність членів ОУН, які діяли у Кам’янець-Подільській окрузі, становила 20 осіб. Якщо й врахувати прихильників і симпатиків націоналістичного підпілля на цій території, то, порівняно з Тернопільською областю (у Тернопільській окрузі діяло 209 членів ОУН, Чортківській – 222, члени “Запоріжжя” – осередку пропаганди Подільського краю та референтур крайового проводу – 29), це мізер³⁶.

Поділ на три округи у Подільському краї ОУН проіснував до чергової реорганізації мережі підпілля, що настала у 1949 р. Тоді ОУН активно розбудовувала бази на території центральної України у зв'язку з чим ПК зазнав значних змін. Так, улітку 1949 р., ймовірно в липні, з Чортківсько-Бережанської округи до Тернопільської передано райони – Бережани, Золотники, Козова, Підгайці (Бережанський надрайон), Струсів та Теробовля, внаслідок чого округа стала називатися Чортківською, а колишній Теробовлянський надрайон став Копичинецьким³⁷. Таким чином, до Чортківської округи входило 15 районів, що були об'єднані у три надрайони: Бучач (райони: Бучач, Золотий Потік, Коропець, Монастириськ), Копичинці (райони: Білобожниця, Буданів, Гусятин, Копичинці, Пробіжна) та Чортків (райони: Борщів, Заліщики, Мельниця-Подільська, Скала-Подільська, Товсте, Чортків)³⁸.

До Тернопільської округи відійшло також 15 районів, які були об'єднані у три надрайони: Бережанський (райони: Бережани, Залізці, Зборів, Золотники, Козова, Підгайці), Тернопільський (райони: Великі Бірки, Великий Глибочок, Козлів, Микулинці, Струсів) та Скалатський (райони: Гримайлів, Підволочиськ, Скалат, Теробовля)³⁹.

На основі Кременецького надрайону в другій половині 1949 р. створили Кременецьку округу ОУН, повстанці якої освоювали суміжні райони Кам'янець-Подільської області, оскільки відповідно до завдань Проводу ОУН, підпілля активно рушило на Схід. У підпорядкуванні окружному проводу перебувало, ймовірно, два надрайонні проводи. Кременецький надрайон складався з 8 районів: Великі Дедеркали, Вишнівець, Збараж, Кременець, Ланівці, Нове Село, Почаїв і Шумськ⁴⁰. Останній район, ймовірно, повернули до Кременеччини, оскільки з 1948 р. він входив до окремої Рівненської округи⁴¹. На території суміжних Кременеччині Теофіпольського, Базалійського, Антонінського, Білогірського та Красилівського районів діяла група під керівництвом “Арсена”, який користувався правами надрайонного провідника⁴². До надрайону “Арсена”, ймовірно, входили й інші північні райони Кам'янець-Подільської області. Для діяльності у східних територіях цієї округи провід Подільського краю ОУН запланував розгорнути діяльність п'яти груп, формування котрих почалося з 1950 р.⁴³.

У Кам'янець-Подільській окрузі в 1949 р. також пройшов процес реорганізації, на основі якої з підпілля, що діяли на території Кам'янець-Подільщини, сформували три групи, які ідентифікувалися як надрайони: Кам'янець-Подільський, Дунаївецький та новостворений на основі Дунаївецького – Вінковоцький. Також, за даними В. Бея, передбачалося створення для діяльності у цій окрузі ще двох груп⁴⁴.

З червня 1949 р. крайовий провід “Поділля” поставив завдання розгорнути діяльність на території Вінницької області, де розпочали формувати округу ОУН. Подібно як у Кам'янець-Подільській окрузі, у Вінниччині діяли групи, що користувалися правами надрайонних проводів. Розбудовою округи керував Подільський крайовий провідник Василь Бей, якому в області підпорядковувалися дві групи, одну з яких організував та скерував до Вінниччини Львівський край ОУН. Також, за свідченнями В. Бея, на весну 1951 р. передбачалося перекинення ще двох-трьох груп з Кам'янець-Подільщини⁴⁵. Необхідно підкреслити, що при організації мережі підпілля ОУН у центральних областях України не ставилося завдання зберегти систему організаційного поділу ОУН, яка діяла у західних областях, а ставилося

завдання швидкого ознайомлення та освоєння нової території і закріплення на ній надалі. Згодом, при успішному розгортанні підпілля, всі організаційно-структурні одиниці ОУН могли б бути розбудовані та введені у діяльність. Таким чином, це, ймовірно, була остання масштабна реорганізація підпільної мережі ОУН на території Подільського краю, який з літа 1950 р. паралельно використовував назву “Дніпро”⁴⁶.

Враховуючи, що крайовий провід “Поділля” створили для діяльності на значній території Правобережжя, то перед ним ставилося подвійне завдання – розбудувати структури підпілля на визначених для ПК територіях (Кам’янець-Подільська і Вінницька обл.) та охопити мережею ОУН інші області Радянського Союзу, де проживало і переважало чисельно етнічне українське населення. У кінці 1948 р. член Проводу ОУН Роман Кравчук (“Максим”, “Семен”, “Степовий”, “Петро” та ін.) дав завдання Подільському крайовому проводу – вивчити можливість майбутньої діяльності у Ворошиловградській (зараз Луганська), Запорізькій, Сталінській (зараз Донецька), Ростовській областях та на території Кубані.

Починаючи з 1949 р. підпілля активно розбудовувало свої позиції на СУЗ. На початок Корейської війни влітку 1950 р., яку, між іншим, вважали початком війни проти союзу соціалістичних республік, Подільський край складався з п’яти округ, три з яких діяли на території Центральної України. Виконуючи завдання Р. Кравчука, крайовий провідник Василь Бей спільно з організаційним референтом крайового проводу “Поділля” Іваном Прокопишиним (“Бурлан”, “Модест”, “Прокіп”, “Тригор” та ін.) прикріпили ці території підпорядкованим окружним проводам. Так, Ворошиловградську область закріплено за Кам’янець-Подільським окружним проводом на чолі із Михайлом Качанівським (“Качур”, “Скоб”, “СК-9”). За Сталінською областю – крайовий осередок пропаганди ПК, який очолював Йосиф Поздик (“Дем’ян”, “Дорош”, “Євген”, “Євтух” та ін.). За Запорізькою – новосформований Вінницький окружний провід, на провідника якого планувалося призначити надрайонного провідника Йосипа Демчука (“Луговий”, “Стріла”). Ростовська область закріплювалася за окружним проводом Чортківщини, керівником якого з 1949 р. призначили Ілярія Сказінського (“Богданович”, “Кравців”, “Крига”, “СВУ”, “Тимчук” та ін.). Охоплення Кубані була покладена на Тернопільський і Кременецький окружні проводи, які, відповідно, очолювали Іван Комар (“Олесь”, “Калина”, “Шелест”) та Володимир Николишин (“Аркадій”, “К-8”, “Титар”, “Чайка”)⁴⁷.

Варто зауважити, що упродовж 1951 р. через значні втрати (загибель та арешти провідників та членів підпілля) Кременецька, Вінницька, Чортківська та Кам’янець-Подільська округи припинили своє існування. Так, підпілля Кременецької округи після загибелі влітку 1950 р. В. Николишина втратило зв’язки як з Тернопільською округою, так і з крайовим проводом “Поділля”⁴⁸. Із арештом 8 лютого 1951 р. у м. Вінниця Й. Демчука, групи, що діяли на території Вінничини, у червні цього ж року підпорядкували Кам’янець-Подільському окружному проводу⁴⁹. Підпілля Чортківської округи з арештом провідника І. Сказінського, якого 2 травня 1951 р. захопили в полон, а 28 жовтня публічно стратили у Чорткові, також втратило зв’язки з крайовим проводом, та, ймовірно, їх вже не відновило⁵⁰. 26 листопада 1951 р. було заарештовано окружного провідника Кам’янець-Подільщини М. Качанівського, який погодився на співпрацю і з березня 1952 р. очолив легендарне обласним управлінням Міністерства державної безпеки

(МДБ) підпілля (Кам'янець-Подільський окружний “провід”), що діяло упродовж 1952 – 1955 рр.⁵¹.

У січні 1951 р., протягом кількох днів, припинив своє існування крайовий осередок пропаганди ОУН Подільського краю “Запоріжжя” під керівництвом Й. Поздика⁵², а виконувач обов’язків провідника ПК у 1951 р. Іван Прокопишин загинув 6 листопада 1951 р.⁵³. Крайовий провідник Василь Бей, який 8 лютого 1951 р. у Вінниці потрапив у полон, погодився на співпрацю з МДБ. З 14 березня 1951 р. його відпустили з в’язниці та перевели у підпілля, прикріпивши двох агентів. Повернувшись у підпілля та встановивши зв’язки, йому вдалося відвести від себе агентів МДБ. Розповівши про свій арешт, В. Бей упродовж 7 місяців вів подвійну гру з радянськими органами, а восени цього ж року Провідник ОУН Василь Кук затримав його біля себе⁵⁴. Рішенням Проводу ОУН від 15 травня 1952 р. В. Бей був реабілітований, але 23 травня цього ж року в облаві на ліси біля с. Чернихів Зборівського району загинув у бою. Разом з ним загинув окружний провідник Тернопільщини Іван Комар⁵⁵. Улітку 1952 р. Тернопільський окружний провід ОУН за рішення В. Кука очолив Михайло Заєць (“Влодко”, “Зенко”), який на цій посаді загинув 3 грудня 1952 р.⁵⁶. Відновлення структур Подільського краю упродовж 1951 – 1952 рр. Проводом ОУН, ймовірно, не проводилося.

Таким чином, відтворення організаційного поділу територій Подільського краю на сьогодні залишається непростим завданням. Форми та методи боротьби мережі підпілля вносили значні корективи як у структуру ОУН, так і у організаційно-адміністративний устрій Краю, у результаті чого підпіллям вироблялася оптимальна система керування над проводами різної ланки. Щобільше, крайовий провід “Поділля”, відповідно до завдань Проводу ОУН, проводив активну розбудову мережі ОУН на території Центральної України, незважаючи на скорочення чисельності підпілля. На кінець 1952 р. збройне підпілля залишилося без керівництва як крайової, так і окружної ланки, тому централізована (керована) боротьба, координована Проводом ОУН, на цій території припинилася. Натомість почався період організованого збройного спротиву окремих осередків підпілля та індивідуальних дій повстанців-одинаків на території колишнього Подільського краю ОУН.

¹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 12: Третя подільська воєнна округа УПА (“Лисоня”) / [упор. Є. Штендера]. – Торонто, 1989. – 352 с.; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. Документи і матеріали. 1943 – 1952 / [упор. С. Воляннюк]. – Київ–Торонто, 2012. – 848 с.

² Штендера Є. Книга полеглих Тернопільської округи / Є. Штендера // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 11: Тернопільщина: список упавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 р. до 31 грудня 1948 р. / [упор. Є. Штендера]. – Торонто, 1985. – С. V–XVIII; Його ж. Збірник про третю Подільську воєнну округу УПА “Лисоню” / Є. Штендера // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 12... – С. 7–16.

³ Сергійчук В. Український здви́г: Поділля. 1939 – 1955 / В. Сергійчук. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.

⁴ Вовк О. Вступ / О. Вовк // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8: Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944 – 1946. Документи і матеріали / [упор. О. Вовк, С. Кокін]. – Київ–Торонто, 2006. – С. 9–55.

⁵ Пагіря О. Вступ / О. Пагіря // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18: Діяльність ОУН та УПА на території центрально-східної та південної України / [упор. О. Пагіря, В. Іванченко]. – Київ–Торонто, 2011. – С. 15–51.

⁶ Польова Ю. Крах Кам'янець-Подільського окружного проводу ОУН у 1951 – 1952 рр. / Ю. Польова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К., 2011. – Вип. 50 (8). – С. 174–179.

⁷ Мизак Н. УПА-Захід і збройне підпілля ОУН у боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу у 1942 – 1960 рр. / Н. Мизак. – Чернівці–Торонто: Прут, 2011. – 436 с.

⁸ Горбатюк В. За тебе, свята Україно. Кам'янець-Подільська область у визвольній боротьбі ОУН, УПА / В. Горбатюк, Н. Мизак. – Чернівці, 2006. – С. 352.

⁹ Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945 – 1952) / І. Марчук // Український визвольний рух. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2011. – Зб. 15. – С. 191–214.

¹⁰ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943 – 1949. Довідник I / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – 199 с.; Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943 – 1949. Довідник II / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.

¹¹ Вовк О. Вступ / О. Вовк // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8... – С. 33; Пагіря О. Вступ / О. Пагіря // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18... – С. 26.

¹² Мороз В. Крайовий провідник Володимир Тимчій – “Лопатинський” / В. Мороз, В. Шпіцер. – Львів: Афіша, 2004. – С. 116.

¹³ Мороз В. Крайовий провідник... – С. 117.

¹⁴ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943 – 1949. Довідник другий... – С. 189.

¹⁵ Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 69. – Арк. 13–14.

¹⁶ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 102. – Арк. 113.

¹⁷ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 12... – С. 7.

¹⁸ Ільницький В. Організаційно-територіальний поділ Карпатського краю ОУН (1945 – 1954 рр.) / В. Ільницький // Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2013. – Збірник 18. – С. 119–120, 122; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 226–228; Т. 2. – Арк. 4; Т. 69. – Арк. 13–15.

¹⁹ Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945 – 1952)... – С. 192; Штендера Є. Збірник про третю Подільську воєнну округу УПА “Лисоню”... – С. 7.

²⁰ Василенко У. СУЗ і наша національно-освободительная борба / У. Василенко // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18... – С. 777.

²¹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67825. – Т. 2. – Арк. 93–94.

²² ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67444. – Арк. 39–40; ДАТО. – Ф. Р-3472. – Оп. 1. – Спр. 45. – Арк. 2.

²³ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20... – С. 49, 675.

²⁴ Кук В. Ставка Проводу ОУН в 1943 – 1945 роках у селі Бишках / В. Кук // Шагай І. Село Бишки: Історія і боротьба за волю / Іван Шагай. – Лондон: Ukrainian Central Information Service, 2000. – С. 209.

²⁵ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 49: Тернопільщина. “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини” 1943 – 1950. Книга перша / [ред. І. Гомзяк та М. Посівнич]. – Торонто–Львів, 2010. – С. 234–253.

²⁶ Содоль П. Українська Повстанча Армія, 1943 – 1949. Довідник II... – С. 190.

²⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 88 (1951). – Спр. 5. – Арк. 79.

²⁸ Мороз В. Вступ / Володимир Мороз // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943 – 1952. Кн. 1 / [упоряд. В. Мороз]. – Київ–Торонто, 2009. – С. 28; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 72. – Арк. 258.

²⁹ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. – 372. – Т. 3. – Арк. 269–270; Спр. 376. – Т. 71. – Арк. 311–314; Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 164; Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 49... – С. 295–312.

³⁰ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 54. – Арк. 277.

³¹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 50: Тернопільщина. “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини” 1943 – 1950. Книга друга / [ред. І. Гомзяк]. – Торонто–Львів, 2010. – С. 93–143, 144–161.

³² Там само. – С. 248–262; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 92. – Арк. 6; Ф. 5. – Спр. 67445. – Т. 1. – Арк. 224.

³³ Лист В. Бея до Г. Левчука від 29.10.1945 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 18... – С. 863–865.

³⁴ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 14.

³⁵ Архів управління Служби безпеки України у Тернопільській області (далі – АУСБУ ТО). – Ф. 5. – Спр. 15679. – Т. 1. – Арк. 15–17, 92; Т. 2. – Арк. 34–35.

³⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 164.

³⁷ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67445. – Т. 1. – Арк. 232–233.

³⁸ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 63, 76; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 92. – Арк. 6.

³⁹ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 63.

⁴⁰ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 63.

⁴¹ Лист П. Мосійчука до “Провідника” від 04.1949 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 16: Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА / [упор. В. Ковальчук, В. Огороднік]. – Київ–Торонто, 2011. – С. 601.

⁴² Сергійчук В. Український здвиг: Поділля. 1939 – 1955... – С. 643–649; Літопис УПА Нова серія – Т. 7: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ 1943–1959. Книга четверта: 1949 – 1959 / [упор. М. Деркач, А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко]. – Київ–Торонто, 2003. – С. 463.

⁴³ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 78–80.

⁴⁴ Польова Ю. Крах Кам’янець-Подільського окружного проводу ОУН у 1951 – 1952 рр... – С. 177–178; ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 77–78.

⁴⁵ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 14–16, 55, 59, 80–81.

⁴⁶ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 15, 17.

⁴⁷ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9110. – Т. 1. – Арк. 61.

⁴⁸ Листи І. Прокопишина до Б. Кузьми від 09.1950 р. і 05.1951 р. // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 16... – С. 604–606.

⁴⁹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67825. – Т. 3. – Арк. 225.

⁵⁰ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67445. – Т. 1. – Арк. 11; Т. 17. – Арк. 405.

⁵¹ Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945 – 1952)... – С. 205–206.

⁵² ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 69. – Арк. 239, 296–298; Т. 71. – Арк. 232–239; Т. 92. – Арк. 29.

⁵³ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 80. – Арк. 192.

⁵⁴ Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945 – 1952)... – С. 205.

⁵⁵ Мороз В. Повстанці Підгаєччини: маловідоме і невідоме / В. Мороз // “Підгайці та Підгаєччина” / [упор. С. Колодницький]. – Тернопіль: ТзОВ “Терно-граф”, 2012. – С. 246–249.

⁵⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 69. – Арк. 184, 186.

Сергій Волянюк.

Організаційно-територіальний поділ Подільського краю ОУН.

У статті на основі архівних документів і матеріалів підпілля висвітлено процес створення у кінці 1944 р. мережі ОУН Подільського краю. Відтворено його організаційно-територіальний поділ, який існував упродовж 1945 – 1952 рр. та подано поетапну розбудову підпілля на східних теренах.

Serhii Volianiuk.

Organizational division of the OUN Podillia Krai.

The article is based on archival underground's documents and materials and it covers the creation process of 1944 Podillia krai OUN network. Reproduced its organizational divisions that existed during the 1945 – 1952 and filed a phased development of the underground in the eastern territories.